

Deň samizdatu

12. október

*Počas obdobia normalizácie sa stala spoločnou udalosťou českého a slovenského samizdatu obrana slovenského samizdatového tlačiara Ivana Polanského. Toho sa dňa **12. októbra 1988** zastali vydavatelia samizdatu listom, adresovaným prezidentovi ČSSR. Sú dva dôvody na ustanovenie a pripomínanie si tohto dňa ako **Dňa samizdatu**: historický a súčasný.*

1. Historický dôvod

Dňa 5. 11. 1987 Štátna bezpečnosť uskutočnila domovú prehliadku v byte Ivana Polanského v Dubnici nad Váhom, čím došlo „k paralyzovaniu nelegálneho rozmnožovania nábožensko-politickej literatúry realizovaním na území SSR jedného rozmnožovacieho centra.“¹ Následne bol Polanský zadržaný a vzatý do väzby.

Ivan Polanský bol skutočne samizdatový „veľkotlačiar“. Vydával alebo tlačil periodické samizdaty: Náboženstvo a súčasnosť, Serafínsky svet, Pokoj a dobro, Výber, Historický zápasník a množstvo neperiodického samizdatu.² Štátna bezpečnosť zmapovala, že iba v jednom roku 1986 vydal 27 titulov samizdatov, a to v náklade 33 505 výtlačkov.³

Po domovej prehliadke bol katolícky aktivista obvinený a stíhaný za podporu a propagáciu fašizmu, lebo vydal samizdat Historický zápisník. Neskôr bol trestný čin prekvalifikovaný na podvracanie republiky a do obžaloby boli zahrnuté aj ďalšie samizdaty.

Dňa 17. 6. 1988 sa v Banskej Bystrici uskutočnil súd, ktorý odsúdil Polanského na 4 roky nepodmienečne. Ivan Polanský sa spolu s manželkou odvolali proti rozsudku.

¹ ABS, f. X. správa, i. j. 380. Vyhodnotenie plánu hlavných úloh ročného plánu po problematikách 5. odboru X. S-SNB za rok 1987.

² ŠIMULČÍK, Ján: Svetlo z podzemia. Z kroniky katolíckeho samizdatu 1969-1989. Prešov: VMV, 1997, s. 83-84.

³ ABS, f. X. správa, i. j. 380. Vyhodnotenie plánu hlavných úloh ročného plánu po problematikách 5. odboru X. S-SNB za rok 1987.

Najvyšší súd SSR dňa 30. augusta 1988 zamietol odvolania a potvrdil predchádzajúci rozsudok.

Prezident republiky Gustáv Husák vyhlásil dňa 27. 10 . 1988, k 70. výročiu založenia spoločného štátu amnestiu, ktorou bolo Polanskému odpustená polovica trestu – 2 roky. Následne 11. 11. 1988 požiadal o podmienené prepustenie, lebo už mal odsadenú polovicu trestu. Dňa 15. 12. 1988 súd vyhovel jeho žiadosti a po vyše roku väzenia bol podmienené prepustený.⁴

Dôležitú úlohu v obrane Ivana Polanského, pôvodne obvineného zo šírenia fašizmu, zohrala Charta 77, ktorá vnímala jeho odsúdenie ako politický proces par excellence.⁵ Súčasťou tejto ochrany bolo aj založenie Výboru solidarity s Ivanom Polanským. Vydavatelia českého a slovenského samizdatu, ktorí robili tú istú „podvratnú činnosť“ sa dňa **12. 10. 1988** listom sami „prihlásili“ prezidentovi republiky ČSSR G. Husákovi: „*Ivan Polanský, 52-letý katolícky aktivista z Dubnice nad Váhom, byl nedávno odsouzen ke čtyřem rokům vězení za rozmnožování a rozšiřování publikací a písemností s převážně náboženskou a historickou tematikou. Považujeme nezávislou publicistiku a vydávání a rozšiřování literatury všeho druhu za právo každého. Toto právo je zaručeno i článkem 19 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, platného pro ČSSR od 23. 3. 1976. (...) Uvězňením a odsouzením Ivana Polanského orgány státní moci opět jednou prokázaly, že pakty o lidských právech dodržovat nemíní a že přijaté mezinárodní úmluvy jsou pro ně bezcenným cárem papíru. (...) Neboť my, nezávislí vydavatelé a publicisté různých kulturních a politických zaměření, různých věr i bez vyznání, činíme totéž co Ivan Polanský. Mnozí z nás takto působí veřejně dlouhá léta. K faktu, že Ivan Polanský je ve vězení vlastně za nás všechny, nemůžeme a nehodláme mlčet. Sdružení ve Výboru solidarity s Ivanem Polanským, obracíme se, se vší rozhodností a naléhavostí na státní a politické vedení naší země: Skončujte se stavem justiční zvěle a pošlapávání práva a skončujte zvláště se selektivními postihy, jejichž jediným cílem je udržovat celou společnost ve strachu. Vyzýváme vás, abyste buď Ivana Polanského propustili na svobodu, nebo osvědčili důslednost své zvrácené spravedlnosti tím, že uvězníte nás všechny. (...)*“⁶ K listu sa pripojilo 92 osôb s uvedením samizdatu, v ktorom pôsobili.

⁴ BLAŽEK, Petr: Výbor na obranu Ivana Polanského. In: Slovensko a režim normalizácie. Prešov: VMV, 2002.

⁵ Dokument Charty 77 č. 46/1988.

⁶ http://scriptum.cz/soubory/scriptum/informace-o-charte-77/infoch_1988_20_ocr.pdf

Prípád Ivana Polanského je dôležitý z niekoľkých hľadísk. Ohľadne obrany obvineného nastala významná spolupráca medzi Chartou 77 a tajnou cirkvou na Slovensku, čo bola v tomto prípade dôležitá pomoc. Podpora Ivana Polanského samizdatovými pracovníkmi sa stala historickou. Pokiaľ slovo samizdat mal pôvod v ruskom slove samovydávanie (samoizdateľstvo), list občanov prezidentovi, ktorí vydávali samizdat, by sme mohli nazvať ako „samoudávanie“. Apel prezidentovi bol jasný a razantný: **„Vyzývame vás, aby ste buď Ivana Polanského propustili na svobodu, alebo osvedčili dôslednosť svojej zvrátenej spravodlivosti tým, že uvězníte nás všetchny.“** Toto odvážne samoudanie zostalo bez štátnej odpovede. Ale predsa sa niečo udialo. **Samovydávanie sa samolegalizovalo.**

2. Súčasný dôvod

České a slovenské periodické samizdaty, ktoré boli vydávané počas obdobia komunizmu a sú uložené v zbierkach knižnice Libri prohibiti v Prahe, boli v roku 2013 **zapísané do svetového kultúrneho dedičstva [UNESCO - Pamäť sveta](#).**

Záver

Deň odoslania listu samizdatovými vydavateľmi, tlačiarimi, redaktormi... prezidentovi ČSSR - **12. október.**, by si zaslúžil, aby sa stal **Dňom samizdatu**. Ak si svet váži českú a slovenskú periodickú samizdatovú tvorbu, o čo skôr by jej mali prejaviť úctu z krajín, kde vznikala. A to aj spoločným **Dňom samizdatu**.

Ján Šimulčík, samizdat.sk

Jiří Gruntorád, libriprohibiti.cz

Miroslav Svoboda, scriptum.cz

Bratislava, Praha, Plzeň 12. 10. 2016